

# ***100 zajímavostí z Plzně před rokem 1989***

Lukáš Houška  
Hana Zichová  
Jaroslav Nedbal  
Nela Štorková  
Milan Štorek  
Petra Veselá  
Jiří Soukup  
Aleš Hejna  
Pavel Cvrček  
Antonín Kolář  
Petr Mazný  
Kateřina Fantová



Vydal Starý most s.r.o. v Plzni 2016 ©

různé poradny pro mladé včetně té dr. Plzáka, filmové večery, divadelní představení... Určitou raritou byl i tak zvaný Play klub – v té době ojedinělý klub středoškolské a učňovské mládeže.

Po srpnových událostech roku 1968 zde vznikl (jako jediný v tehdejší ČSSR) Klub přátel Alexandra Dubčeka. Byly vyrobeny i speciální odznaky s portrétem tehdy nejpopulárnějšího politika Československa. Že tento klub neměl dlouhého trvání, není třeba zdůrazňovat.

Slavný ale nebyl konec klubu Dominik. Dlouholetá pracovnice klubu Gizela Čermáková se snažila o udržení činnosti zařízení, ale marně. Ukončení veškerých aktivit Klubu mládeže Dominik nastalo 30. října 1993, administrativní konec nastal definitivně 31. března 1994. (ned)

## 6. TO BYL NÁŠ PRIOR



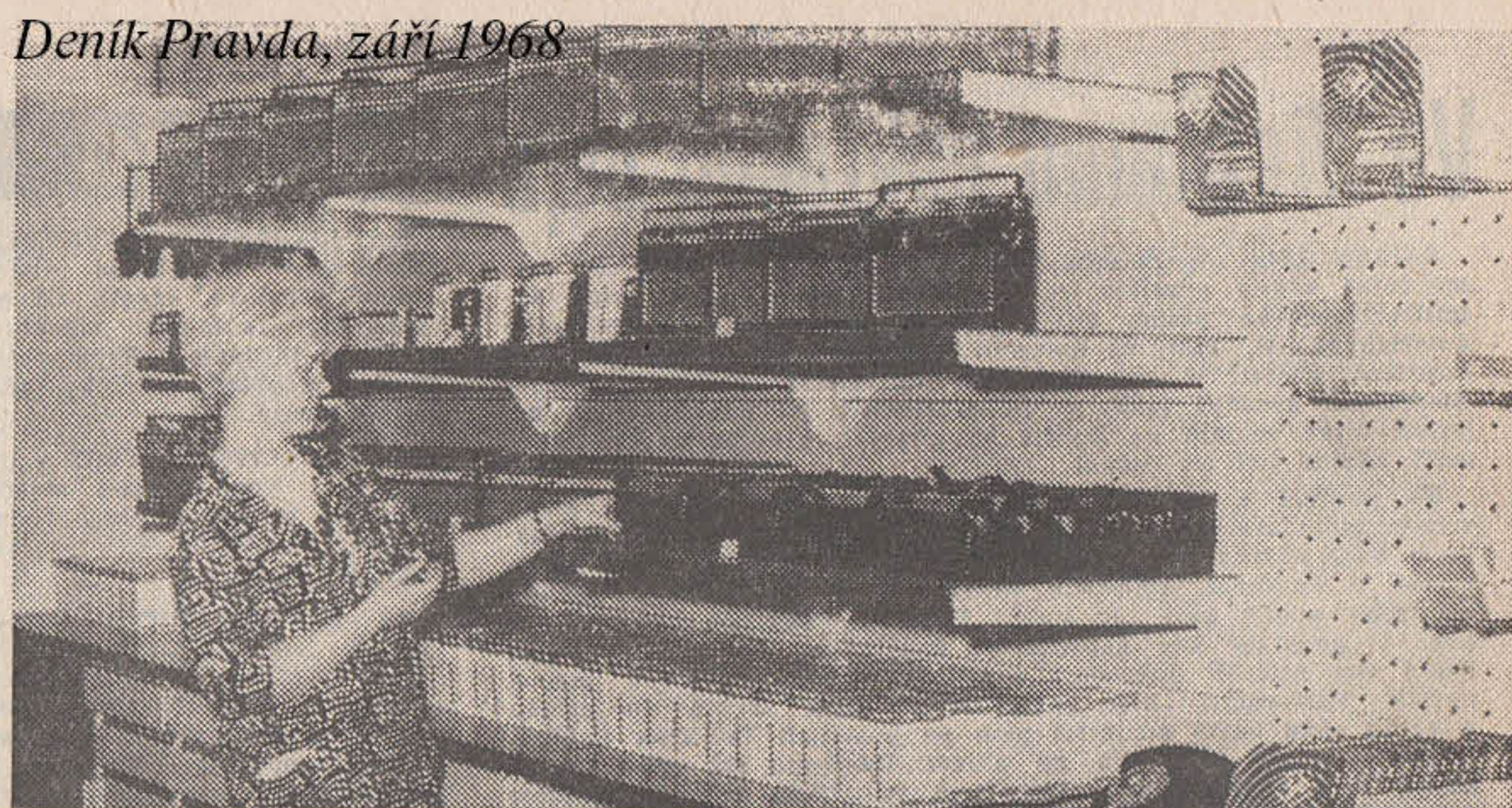
*Rozestavěný OD Prior*

Až do konce šedesátých let v Plzni chyběl větší obchodní dům. Do té doby se museli Plzeňané spokojit s obchody v bývalých domech Brouk a Babka či ASO. Ty sice byly stále velice oblíbené, ale pro svoji dobu

absolutně nevyhovující. Bylo rozhodnuto postavit v Plzni zcela nový OD Prior. Společnost, která tyto obchodní domy provozovala, vznikla v roce 1965 jako oborový podnik Obchodní domy Bratislava, v roce 1969 pak byl založen trust Prior OD se sídlem v Bratislavě. Obchodní dům Prior Plzeň byl otevřený 20. září 1968. Zahájení prodeje byla zcela mimořádná událost. To potvrzují čísla tržby z prvního dne. V pokladnách zanechali koupěchtiví zákazníci na tehdejší dobu úctyhodných 4,5 milionu Kčs. Takové tržby se později dosahovaly jen v předvánoční době či při různých mimořádných prodejích. K těm patřily tzv. výměnné akce s nejrůznějšími partnery. Zpočátku zejména s Polskem, Maďarskem, NDR, SSSR či Rumunskem. Později přibyla Jugoslávie a časem i obchodní partneři ze západní Evropy, především NSR, Francie a Velké Británie.

V Prioru bylo možné získat mnoho zajímavých výrobků, od módy v tamějším oddělení Luxus po elektroniku, sportovní vybavení, nábytek... Kuriózní situace nastala kupříkladu při prodeji Rubikovy kostky, na kterou čekaly stovky zájemců. V osmdesátých letech jste si zde mohli koupit i osobní automobil nebo mláďata kachen či hus pro svůj chov.

Deník Pravda, září 1968



# Prior zahajuje

Náš snímek je z oddělení tranzistorových přijímačů v novém obchodním domě Prior. Ti, kteří touží po takovém artiklu, mohou si vybrat z několika značek. Japonské SHARPY, sovětské ORBITY a naše DOLLY uspokojí jistě každého. V oddělení se také dostanou všechny druhy baterií a magnetofonové pásky z dovozu. Foto V. Mohyluk

PLZEN (zk) — I moderní doba vyžaduje paláce. Ovšem, žádný projektant nepředpokládá, že je lidé budou navštěvovat, až stavba získá desítkami let historickou cenu. Dnes se podobné budovy stavějí pro okamžité a co největší využití. Může být ctí Plzně, že podobný palác ode dneška má. Je to svým způsobem československá ojedinělost, protože je to od roku 1939 první velký obchodní dům, který byl v republice postaven.

Včerejšího slavnostního otevření se kromě představitelů politického a veřejného života kraje, zúčastnil také náměstek ministra vnitřního obchodu František Růžička, který v krátkém projevu poděkoval pracovníkům obchodu za jejich obětavost v minulých dnech a zdůraznil, že nový plzeňský obchodní dům Prior byl vybudován na základě zkušeností z celého světa.

Po symbolickém přestřižení pásky úřadujícím předsedou Městského národního výboru v Plzni s. inž. Votrubou si všichni hosté prohlédli prodejní prostory všech čtyř podlaží.

Dnes se tedy hliníkový obchodní palác u nádraží otevře veřejnosti. Úprava okolí sice ještě potrvá do 30. července příštího roku, ale malá obchodní síť ve městě si nutně vyžádala provoz, který zvýší dosavadní prodejní kapacitu pětikrát.



V Prioru jste mohli získat třeba autogram Václava Neckáře, Lenky Filipové, Marie Rottrové, Mira Žbirky, Pavla Bobka, skupiny Turbo... Podpisy rozdávali i plzeňští fotbalisté Jiří Sloup, Miroslav Paul, Jan Homola či hokejista Jiří Kučera. Častým hostem před obchodním domem byl i bývalý pracovník Zoo Plzeň Václav Chaloupek, dnes známý jako autor oblíbených televizních večerníčků.

K velké senzaci došlo při návštěvě spisovatele Jaroslava Foglara 19. září 1989. Na něj se

přišlo podívat a o podpis požádat několik tisíc dychtivých čtenářů. Sympatický autor populárních knížek pro mládež se podepisoval několik hodin. Když už ruka přestala poslouchat, musela k velkému zklamání lidí autogramiáda skončit. Pan Foglar přislíbil další návštěvu, k té však už bohužel nedošlo.



umístění. Popřejeme vám jen mnoho zdaru při zkoumání chodníků v centru města. Tyto drobné památky nevydrží na chodnících už pravděpodobně příliš dlouho, tak si pospěšte s jejich hledáním. Všechny podpůrné konstrukce zmizely po roce 1989, jen chodníky stavěné v druhé polovině osmdesátých let dodnes zachovávají vzpomínku na něco, co kdysi vytvářelo zanedbanou tvář Plzně. (hou)

## 28. PRODEJNY ESO

Prodej výrobků mimořádné kvality z tuzemska i z dovozu – to byla hlavní devíza obchodů potravin ESO. První prodejna tohoto řetězce byla otevřena roku 1983, kde jinde než v Praze. Brzy začaly ale vznikat další pobočky po celé republice. V západních Čechách se o rozšiřování sítě staral podnik Potravinový Plzeň. Začal prodejnou v Sokolově roku 1984, první plzeňské eso mezi obchody „vytáhl z rukávu“ o tři roky později. Exkluzivní zboží bylo k dostání v pasáži Domu kultury ROH. Později mohli zákazníci své náročnější chutě uspokojit také na nároží Solní a Dominikánské ulice. Do roku 1987 bylo v regionu zřízeno celkem osm prodejen ESO. A o zákazníky neměly nouzi. K nákupu lákaly především širokou nabídkou. Tak například bylo k dostání na tehdejší dobu neuvěřitelných 60 druhů cukrovinek. Mezi nejoblíbenější patřily královské kostky, banány Conchita či jahodová srdéčka. Oddělení lahůdek bylo zásobeno až 63 druhy slaných dobrot, nejvíce se prodávala mandlová paštika, uzený jazyk v aspiku nebo selský salát. Zejména v období svátků a při speciálních příležitostech se do prodejny chodilo pro několik druhů obložených mís, chlebíčky a dorty či dárkové balíčky.

Sít ESO se oficiálně snažila zahrnout do své nabídky co nejvíce produktů lokálních výrobců, a posílit tak

*Prodejna ESO na rohu Solní a Dominikánské ulice*



konkurenceschopnost vůči zahraniční potravinářské produkci. Podle podnikové politiky měl podíl tuzemských dodavatelů činit minimálně 60 %. Procento navyšovali tradiční dodavatelé jako plzeňský pivovar nebo klatovské Drůbežářské závody. Zároveň ale byly vypisovány konkurzy pro malovýrobce. Například z JZD Břeclav se pod názvem Maxi citrón začala dovážet „kvalitní přírodní citrónová šťáva“, ve slušovic-kém Agrokombinátu zase začali vyrábět vlastní Pepsi Colu v rodinném jedenapůllitrovém balení. Na nákup zahraničního zboží do prodejen ESO byla ročně vyčleněna částka kolem milionu korun. (zich)

## 29. NEJCENNĚJŠÍ UMĚLECKÉ DÍLO SOCIALISTICKÉ PLZNĚ BYLO ZA SKŘÍNÍ

Trh s uměním vzkvétá. Dokazují to i nabídky za jeden reliéf Karla Malicha, pohybující se v řádech milionů korun. Reliéf byl senzačně nalezen v roce 2015 v Plzni.

Karel Malich je autor uznávaný jak v Česku, tak v zahraničí. Ceny jeho děl se při dražbách šplhají do velkých výšek. Například mnohem menší Malichovo dílo „Viděl jsem před sebou zářící energii“ z roku 1979 bylo na aukci v květnu 2007 vydraženo za 1,9 milionu korun.

Mnozí ale při spatření plastik Karla Malicha nevěřicně zírají, neboť nejde o klasické obrazy či sochy, ale o současné, pro mnohé nepochopitelné umění. Platí to i v případě díla nalezeného na vysokoškolských kolejích v Bolevci. 3 × 1,5 metru velký abstraktní plastický reliéf se vymyká všemu, co se v Plzni ve veřejném prostoru či veřejných budovách dá vidět. Z reliéfu trčí barevné dráty a sem tam na modré obloze poletují snad mráčky. V nadsázce bylo dílo zprvu pojmenováno jako „Okluzní fronta“. Později se ukázalo, že oficiální název dílo nemá. Meteorologické pojmenování ale nebylo tak daleko od pravdy, Karel Malich totiž často zobrazoval živly kolem sebe. Stylizovaná figurka uprostřed znázorňovala jeho samého.



Karel Malich (vlevo) před reliéfem 1978

Dílo vytvořil Karel Malich v roce 1978 na zakázku pro plzeňskou univerzitu. Zapomenutý reliéf objevil Daniel Jahn, člen plzeňského spolku hledačů drobných památek Křížky a vetřelci. O možné existenci díla Karla Malicha v Plzni členové spolku věděli od léta 2014. Vycházeli z údajů v architektonické ročence Spolupráce

s krytým bazénem, na místě zbouraných kasáren měl vzniknout park. Bohužel nic z toho nakonec realizováno nebylo.

Dne 13. ledna 1967 zaduněla městem série mohutných explozí, během kterých v mžiku zmizelo 21 domů a šest hospodářských stavení. Byl to začátek demolice, na kterou navázal ještě odstřel dalších osmnácti domů, které stály na břehu Mže a v přilehlých ulicích. V novinách tehdy stálo, že „*Plzeň byla očištěna největším řízeným odstřelem v republice!*“. (hou)



## 42. DŮM, KDE ŽIL JULIUS FUČÍK

V Havlíčkově ulici stojí nenápadný dům číslo 17. V něm mezi roky 1913 a 1937 žil komunista, bohém, spisovatel, novinář a kritik Julius Fučík. I když studoval a pracoval většinou v Praze, v Plzni strávil mládí. Jeho otec tady pracoval jako dělník a divadelní ochotník. Mladý Fučík se tak seznámil jak s dělnickými problémy, tak i s divadlem a literaturou.

Již v roce 1953 byla na domě v Havlíčkově ulici odhalena pamětní deska, která připomínala dlouhý pobyt Fučíka v Plzni. Deska samotná byla jen částí vzpomínkového muzea, které v tomto domě vzniklo. Na svém místě zůstala i po roce 1989, i když někdo přebarvil vystupující reliéf Fučíkovy tváře na červeno. Takto vyzdobená zde deska zůstala až do restaurování v roce 2015. Zajímavé jsou osudy bytu v přízemí, ve kterém Fučík vyrostl. V roce 1955 zde byl otevřen památník, který měl připomínat jeho život. Muzeum bylo zařízeno jako replika původního vybavení bytu s patřičnými popisy a vysvětlivkami Fučíkových tezí a myšlenek. Byt byl návštěvníkům otevřen po

většinu týdne, a to až do roku 1958. Pak byl přístupný pouze objednaným skupinám a školním výpravám.

V uvolňujících se šedesátých letech byla expozice v roce 1965 definitivně zrušena. Byt sloužil jako dočasný sklad Zápačeskému muzeu ještě do roku 1989, poté byl předán soukromým majitelům. Dnes už neexistuje, při opravě domu byla na jeho místě zřízena garáž. Pobyt Julia Fučíka však nadále připomíná pamětní deska. (hou)



### 43. MRAKODRAP S BOHEMKOU

Na dnešním Anglickém nábřeží stojí více jak 61 metrů vysoká stavba Business Centrum Bohemia. Dá se tam zajít na kávu a pokochat se pohledem na centrum města ze stejné výšky, kterou nabízí například ohoz plzeňské katedrály. Historie této stavby sahá do šedesátých let a její existence výrazně pozměnila ráz tohoto místa.



Dříve, než se na tomto místě objevila nezvykle moderní stavba z oceli a skla, stávaly zde domy Pražské ulice. Převážně to byly menší stavby, které ve svých zahradách skrývaly dílny a malé výroby. Po znárodnění však většina živnostníků ukončila svoji činnost a zadní trakty domů se nechaly napospas osudu. Když se na počátku šedesátých let rozhodovalo, co s tímto prostorem udělat, zvítězily demoliční plány, jak už to tak v Plzni bývalo. Co se na místě ale poté postaví, nikdo nevěděl. V plánu byla například velká samoobsluha. Nakonec však do rozhodování

rozvoji. Prostory, které obývala zvířata, byly stísněné a prostředí bylo velmi náchylné k různým nakažlivým epidemiím. Ostatně právě epidemie antraxu, která propukla v září 1961, definitivně urychlila uzavření staré zoo a založení nové.

Než si však Plzeňané mohli zajít za zvířaty do nové zoologické zahrady, uběhly skoro dva roky. S novou zahradou se sice počítalo už dávno předtím, ale projekt byl dlouho odkládán. Epidemie antraxu vše ještě zhoršila – uhynula zvířata, se kterými se počítalo do nové zoo, a nákup nových podstatně zvyšoval náklady.



Otevření zoologické zahrady na Lochotíně

Jako místo pro novou zahradu byl vybrán konec lochotínského parku se strání stoupající k Vinicím. Vzhledem k velkým nákladům museli Plzeňané odpracovat mnoho brigádnických hodin. Před otevřením zoo bylo vybudováno několik voliér pro ptactvo, ohrazený výběh pro lvy a pavilon papoušků.

Celkově zoo ukazovala 29 druhů zvířat, pouhý zlomek toho, co můžeme v zahradě spatřit dnes. K otevření nové zoologické zahrady došlo na začátku října 1963. Před bránou stály fronty stovky zvědavých rodin s dětmi.

Začátky byly těžké, ale tehdejší vedení zahrady to nevzdalo a i přes pomíjivou podporu města dál budovalo nové výběhy a shánělo zvířata. Zahrada byla dlouho hlavně místem mnoha rozestavěných výběhů a klecí a jen pomalu, jak zbývaly finance, byla upravována. Většina zvířat byla v uzavřených klecích a otevřené výběhy a speciální pavilony se začaly stavět až v devadesátých letech.

Důležitý v historii zahrady byl rok 1986, kdy došlo k do té doby jedinečnému spojení zoologické zahrady a zahrady botanické, která se stala nedílnou součástí areálu a přetvořila část prostoru v rozsáhlý park s mnoha vzácnými rostlinami a dřevinami. (hou)

## 52. BETONOVÍ MEDVĚDI

Za dolním vstupem do zoologické zahrady v Plzni stojí populární betonová plastika Medvědi, která sem byla přestěhována ze svého původního místa u jedné ze stanic zaniklé Pionýrské železnice. Dva objímající se medvědi působí jako magnet na děti.



A jejich rodiče vzpomínají, jak si na této prolézačce hráli. Je mnoho Plzeňanů, kteří tento „herní prvek“ důvěrně znají.

Jeho autorem je sochař Břetislav Holakovský, který pochází z Ústecka, ale do Plzně se přiznal. Díky své dlouhodobé tvorbě pak zanechal v Plzni nesmazatelný rukopis. S humorem vzpomíná, jak lidé plastiku při její tvorbě přezdívali „souložící medvědi“ a jak to nenesl zrovna s klidem. Co kdyby se název náhodou ujal...

Ačkoliv jsou Medvědi jeho patrně nejznámějším dílem, typickým materiálem Břetislava Holakovského je tepaná měď. Příkladem takového díla, které dodnes zůstalo zachováno, je plastika „Vítání“ v parku V Homolkách na Doubravce. Z dalších prací můžeme připomenout rodinu hrající si s vláčkem na bytovém domě ve Slovanské ulici či sochu dívky s houslemi v Pekle.

Zajímavou epizodou ze života autora je plastika kosmonauta, který byl populárním motivem v dobách socialismu. Dílo pro tehdy budovaný obchodní dům Vesmír (dnes REMUS) mělo být osazeno krátce po listopadu 1989, ale to již o kosmonauty nebyl zájem. Autor si jej tedy odvezl zpět do své dílny



v Radčicích, kde bylo uloženo až do roku 2007, kdy o něj projevil zájem majitel obchodního domu. Další osud plastiky není bohužel znám. Nechybělo tedy málo a i Plzeň mohla mít ve veřejném prostoru svého kosmonauta. (cvr)

## 53. KAM JEZDILA TROJKA A PĚTKA

Když přijede turista do Plzně, mnohdy se diví, proč jsou plzeňské tramvaje číslovány tak, že po lince číslo dvě následuje čtyřka a žádná trojka nikde nejezdí.

Chybějící tramvajová linka s číslem 3 původně vedla z Lochotína přes náměstí Republiky do Doudlevec. Tu



Zastávka tramvaje u Gery

přesouvala z velkého města do okolních vesnic. Novým poutním místem beatu se tak stal Starý Plzenec. V Plzni zůstalo polooficiální klubovnou alternativní kultury Divadlo Pod lampou. Plzeňské beatové kapely byly kvalitní, nicméně se jim nedařilo nijak expandovat za hranice okresu. Musely si tak najít stálý okruh fanoušků pouze ve svých lokalitách.

O tom, která beatová kapela začala hrát v Plzni jako první, se vedou spory. Určitě mezi ty, které zahájily tuto éru, patřila kapela, která se pojmenovala po bydlišti krále rock-and-rollu – Memphis. Skupinu založil tehdy šestnáctiletý Zdeněk Raboch. První zkušebna byla doma u Rabochových, poté se hudebníci přesunuli do tělocvičny základní školy na Chodském náměstí. Měli přehrávky a zřizovatele a mikrofon ze školního rozhlasu... Jejich první koncert byl na někdejší náměstí Odborářů.

Skupina, která vedla nad svými konkurenty v délce vlasů, byl Bumerang. Nebyly to ale jen vlasy, kterými hoši z Bumerangu zabodovali u posluchačů. Jejich hudební



*Znouzectnost v klubu Oko v roce 1986*

produkce vyvolávala uznání a respekt. Zakládající sestavu v roce 1974 tvořili Vladimír Nový, Jaroslav Duroň, Radek Křemeňák a Antonín Fekl. Během let se za nástroji vyměnilo mnoho muzikantů. Kapela byla velmi oblíbená a koncertovala po celých Čechách. Další skupina, která vznikla v polovině sedmdesátých let, bylo Medium. Jejich první koncert se odehrál 13. prosince 1975, nicméně hudebního vrcholu se kapela dočkala až v roce 1983. Úspěch měli – natáčeli v rádiu, dokonce hráli ve finále republikového Beatsalónu 86 nebo na Vokalíze 86.

Mezi další úspěšné beatové kapely, jež vznikly v Plzni za socialismu, patří Sifon, Extra Band nebo Znouzectnost. (ves)

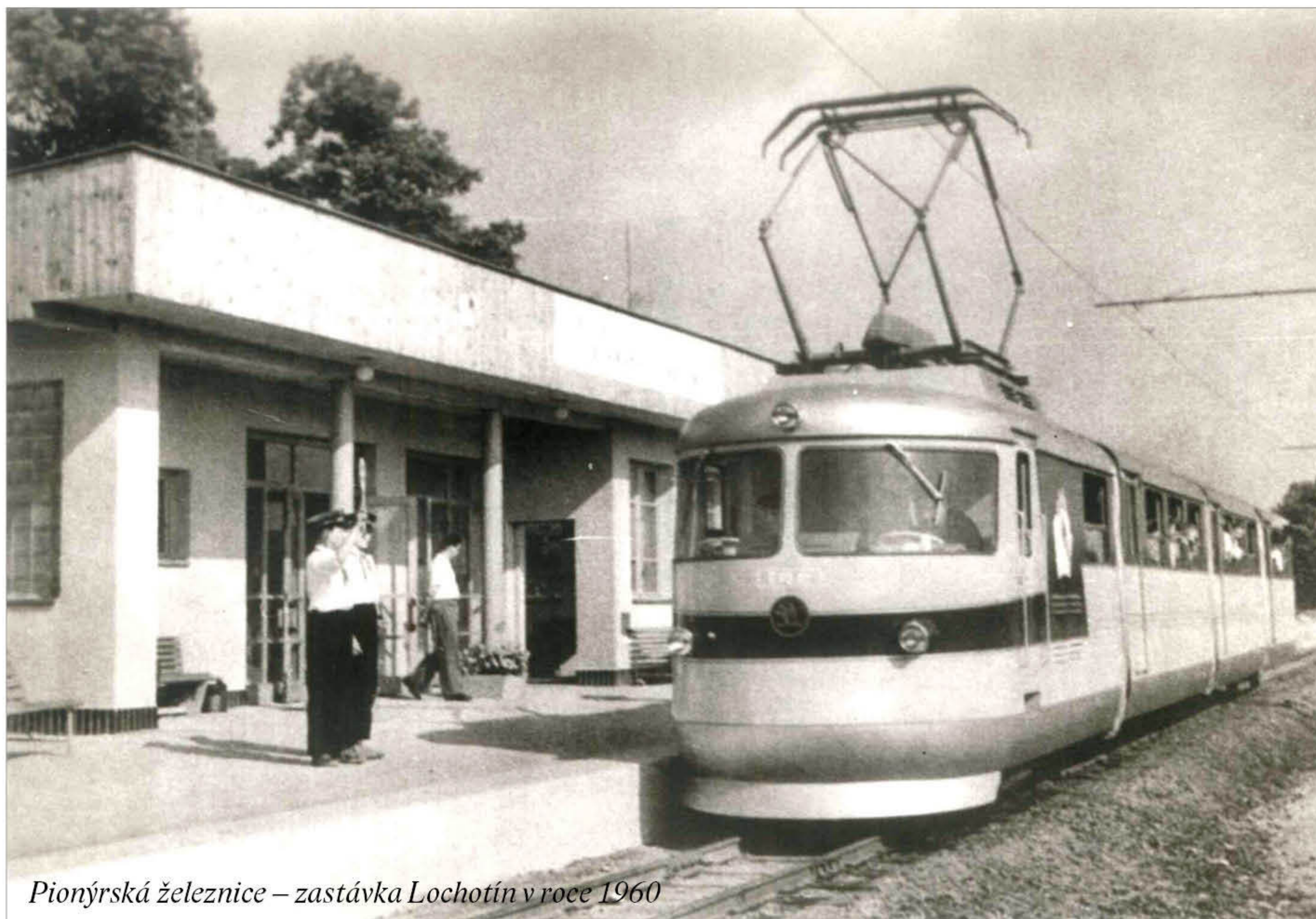
## 62. PIONÝRSKÁ ŽELEZNICE

Odpoledne 15. srpna 1959 se poprvé slavnostně rozjela lokomotiva se třemi vagónky na nově otevřené Pionýrské železnici. První pasažéři byli, jak jinak, z řad významných stranických osobností. Volná místa pak doplnili pionýři, pro které byla unikátní

železnice určena. Její výstavba začala 11. dubna 1959, ale první plány výstavby se objevily již v roce 1954. A jak už to v socialismu chodilo, při slavnostním otevření nebyla zcela dokončena. Zamýšlená elektrifikace se dodělávala později, a proto na začátku provozu přepravovala cestující diesellová lokomotiva. Až v lednu 1960 dokončili dělníci ze Škodovky elektrickou jednotku s příznačným názvem Pionýr. Ta zahájila svůj provoz slavnostně 8. května 1960.

Úkolem „Pionýrky“ bylo jednak spojení významných míst plzeňského Parku kultury a oddechu, ale především měla sloužit jako „učební pomůcka“ pro budoucí zaměstnance drah. Mladí pionýři se tu pod dohledem stali strojvedoucími, průvodčími, výpravčími či prodejci jízdenek nebo pomáhali s údržbou tratě. Pionýrská železnice se stala vítanou atrakcí pro spousty dětí a dospělých.

Úspěch prvního ročníku EX Plzeň v roce 1966 byl důvodem rozšíření tratě až k zadní bráně výstaviště. Provoz na prodloužené trati se spustil v červnu 1967 právě v době konání gastronomické výstavy. V sedmdesátých letech se ale začaly objevovat první problémy s kolejištěm, které se propadalo kvůli podmáčenému podloží, a rovněž klesala i návštěvnost. To vedlo k ukončení provozu Pionýrské železnice na podzim 1976. Od té doby trať i lokomotiva chátraly. K likvidaci trakčního vedení a svršku trati došlo mezi lety 1985 a 1987. Unikátní vlak postavený jen pro potřeby této dráhy byl nejspíše zlikvidován na počátku devadesátých let. Do dnešních dnů se po Pionýrské železnici nedochovala téměř žádná památka a je škoda, že Plzeň o tuto výjimečnou atrakci přišla. (mil)



*Pionýrská železnice – zastávka Lochotín v roce 1960*